

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/70-9>
УДК 334.012.63/.64:355(477)

Кобеля-Звір М. Я.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики,
Львівський торговельно-економічний університет

Kobelya-Zvir Maryana

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Entrepreneurship, Trade and Logistics,
Lviv University of Trade and Economics

ГРАНТОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ВЕНЧУРНИХ ФОНДІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ І СОЦІАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ В УКРАЇНІ

GRANT FINANCING OF VENTURE FUNDS AS A TOOL FOR THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE BUSINESS AND SOCIAL PROJECTS IN UKRAINE

У статті розглянуто грантові інструменти венчурних фондів України для інноваційних стартапів та соціальних проектів. Окреслено основні переваги прямої та опосередкованої грантової підтримки для малого та середнього підприємництва від Western NIS Enterprise Fund (WNISEF). Зокрема, пряма підтримка проявляється в грантових конкурсах, які відкриваються для України з певною регулярністю, опосередкована допомога відстежується в фінансуванні грантової програми eРобота для відкриття та розвитку бізнесу. Розглянуто перспективи залучення фінансової та нефінансової підтримки для зміцнення соціальних підприємств від Українського соціального венчурного фонду як від організації венчурної філантропії. Продемонстровано історії успіху соціальних підприємців, які скористалися інвестиціями від Українського соціального венчурного фонду для розвитку соціального бізнесу в Україні. Розглянуто грантові можливості для інноваційних стартапів у галузях Software as a Service, Financial Technology, Educational Technology, Artificial Intelligence / Machine Learning від Ангельського венчурного фонду Angel One, що створений Фундацією Українського Католицького Університету. Визначено основні тенденції в процесах розвитку грантового фінансування венчурних фондів в Україні. Проаналізовано причини млявого процесу становлення інституту венчурних грантодавців, які підтримують соціальні проекти та інновації. Зокрема: порівняно невелика кількість соціальних проектів, що претендують на статус інноваційних та таких, що можуть бути перспективними з точки зору капіталовкладення венчурних фондів; соціальні проекти не є цікавими класичним венчурним фондам з причини низького рівня прибутковості; не зацікавленість інвесторів вкладати свій капітал у соціальні стартапи. Наголошено на основних можливостях розвитку інституту грантового фінансування венчурних фондів в Україні у середньостроковій та довготерміновій перспективі. Акцентовано на історіях грантоотримувачів, які доводять, що гранти від венчурних фондів сприяють процесу відкриття та розвитку бізнесу, соціальних проектів й інноваційних стартапів.

Ключові слова: гранти для бізнесу, грантова підтримка, венчурні фонди, гранти для соціальних проектів, гранти для стартапів, гранти венчурних фондів.

The article examines grant instruments of venture capital funds of Ukraine for innovative startups and social projects. The main advantages of direct and indirect grant support for small and medium-sized enterprises from the Western NIS Enterprise Fund (WNISEF) are outlined. In particular, direct support is manifested in grant competitions, which are opened for Ukraine with a certain regularity, indirect assistance is monitored in the financing of the grant program eRobota for opening and developing a business. Prospects for attracting financial and non-financial support for strengthening social enterprises from the Ukrainian Social Venture Fund as a venture philanthropy organization were considered. The success stories of social entrepreneurs who took advantage of investments from the Ukrainian Social Venture Fund for the development of social business in Ukraine were demonstrated. Grant opportunities for innovative startups in the fields of Software as a Service, Financial Technology, Educational Technology, Artificial Intelligence / Machine Learning from the Angel Venture Fund Angel One, created by the Ukrainian Catholic University Foundation, were considered. The main trends in the development processes of grant financing of venture funds in Ukraine have been determined. The reasons for the sluggish process of establishing an institute of venture grant-makers supporting social projects and innovations are analyzed. In particular: a relatively small number of social projects claiming the status of innovative and such that may be promising from the point of view of capital investment by venture capital funds; social projects are not interesting to classical venture capital funds due to the low level of profitability; investors are not interested in investing their capital in social startups. The main opportunities for the development of the institution of

grant financing of venture funds in Ukraine in the medium and long term are emphasized. Emphasis is placed on the stories of grant recipients, who prove that grants from venture funds contribute to the process of opening and developing businesses, social projects, and innovative startups.

Keywords: grants for business, grant support, venture funds, grants for social projects, grants for startups, grants from venture funds.

Постановка проблеми. З проголошенням незалежності України міжнародні партнери починають підтримувати нашу державу грантовими інструментами. Здебільшого це «рука допомоги» для проектів становлення громадянського суспільства, впровадження реформ та розвитку бізнесу. Поряд із класичними грантодавцями з'являються венчурні фонди, які фінансують інноваційні розробки та проекти. Проте гранти не є популярними інструментами підтримки венчурних фондів. Найактивніше надають пряму та опосередковану грантову допомогу Western NIS Enterprise Fund, Український соціальний венчурний фонд та Ангельський венчурний фонд. Їх допомога проявляється в грантовому фінансуванні новаторських ідей у галузях Software as a Service, Financial Technology, Educational Technology, Artificial Intelligence / Machine Learning та соціальних проектах. Проте процес становлення інституту венчурних грантодавців, які підтримують соціальні проекти та інновації, є досить млявим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням становлення та діяльності венчурних фондів займалися Шумпетер Й., Долішній М. І., Куценко Т. М., Бодров В. Г., Бондарчук Н. В., Кузнецова І. С., Дервянко Б. В., Счастливцева Р. та інші. Бондарчук Н. В. зазначав, що труднощі, з якими стикаються венчурні фонди, неможливо вирішити без активної участі держави, яка має вжити низку наступних заходів: активне державне втручання щодо розвитку венчурного ринку; розробка цільових державних програм із підтримки та стимулювання діяльності бізнес-ангелів; удосконалення правової основи венчурної діяльності; забезпечення фінансової підтримки цільових грантів, а також податкових пільг для бізнес-ангелів; зниження відсоткових ставок у банках на розвиток малих інноваційних підприємств, підвищення освіти у сфері венчурної діяльності шляхом підготовки фахівців у навчальних закладах тощо [5].

Кузнецова І. С. наголошувала: «В національній інноваційній системі України масив вітчизняних венчурних фондів за деякими винятками не виконує належної йому функції щодо підтримки новаторських проектів, які несуть в собі потенціал оновлення технологічної структури економіки. Дисфункція

інституту є наслідком шокової трансплантації у незріле інституційне середовище аналогів формальних норм, що забезпечують функціонування венчурних інвесторів в розвинених країнах» [10].

А на думку директора департаменту розвитку бізнесу ЗАО «Альфа Капітал» Новикова В., в сучасній Україні мало об'єктів, привабливих для венчурного капіталу, внаслідок чого навіть ті мізерні ресурси венчурного капіталу, що обертаються в Україні, застосувати складно [8]. Президент компанії «ТЕХІНВЕСТ» Лобойко С. відстоює протилежну думку: він вважає, що в Україні існує близько 300 інноваційних секторів, в яких венчурні інвестори змогли би виростити технологічні компанії світового рівня [4].

Враховуючи інформацію у дослідженнях науковців, варто зазначити, що практично відсутні дослідження конкретних аспектів грантового фінансування венчурними фондами інноваційних стартапів та соціальних проектів в Україні. Залишаються недослідженими пріоритети венчурних грантодавців, їх цілі фінансування проектів малого та середнього бізнесу та перспективи розвитку новаторських проектів завдяки грантам венчурних фондів.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз грантових можливостей венчурних фондів в Україні для розвитку інноваційного бізнесу та соціальних проектів, виявлення специфіки та пріоритетів грантового фінансування та перспектив розвитку венчурного капіталовкладення в посилення конкурентоспроможності економіки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Венчурні ресурси є ефективною формою фінансування та підтримки інноваційної діяльності. Згідно з визначенням Європейської асоціації прямого та венчурного інвестування (European Private Equity & Venture Capital Association – EVCA) венчурне фінансування – це акціонерний капітал, який надається професійними фірмами, що інвестують, одночасно беручи участь в управлінні, у приватні підприємства, які демонструють значний потенціал зростання, на фазах їх початкового розвитку, розширення та перетворення [9].

Перші венчурні фонди в Україні почали з'являтися після проголошення Незалежності України. Це були: венчурний фонд «Україна»; Western NIS Enterprise Fund; Black Sea Fund

Euroventures Ukraine, а також представники Commercial Capital Enterprise, Societe General Emerging Europe, Baring Vostok Capital і New Century Holdings. У перших венчурних фондах переважав іноземний капітал. У 2021 році Forbes виділив найактивніші венчурні фонди, засновані українцями або сфокусовані на інвестиціях в українські ІТ: TA Ventures, Almaz Capital, S M R K, Genesis Investments, Cascade Ventures, GR Capital, Aventures, ICU Ventures, CIG, U. Ventures [1]. Підтримка цих венчурних фондів інноваційного бізнесу України – це фінансові вливання в перспективні стартапи. Проте у переліку немає венчурних фондів, які допомагають соціальним та бізнес-стартапам грантовими інструментами. Натомість, проаналізувавши венчурні фонди України, можна навести приклади тих, хто активно підтримує інноваційний бізнес та соціальні стартапи грантовими ресурсами.

1. Western NIS Enterprise Fund (WNISEF) – регіональний фонд із капіталом у розмірі 150 мільйонів доларів, наданих урядом США через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Фонд був утворений у 1994 році з метою забезпечення боргової, фінансової, грантової та технічної допомоги, а також інших форм підтримки портфельним компаніям, які працюють в Україні. Фонд працює за 4 програмами: сприяння експорту, місцевого економічного розвитку, соціального інвестування, економічного лідерства [2].

Грантову підтримку **Western NIS Enterprise Fund** можна поділити на пряму та опосередковану. Пряма підтримка проявляється в грантових конкурсах, які відкриваються для України з певною регулярністю. Наприклад, у липні 2023 року Cedos та Western NIS Enterprise Fund оголосили конкурс грантів для громад на створення або оновлення центрів співнотворення. Головна мета ініціативи – залучення (партисипація) та розвиток спільнот через об'єднання людей, спілкування, взаємопідтримку, спільну участь у соціально важливих ініціативах у громаді та спільне планування майбутнього. Центри співнотворення – це фізичні простори, де різні соціальні групи збиратимуться для проведення дозвілля, реалізації освітніх програм, розвитку громади та співпраці. Вони можуть бути окремими будівлями або частиною інших громадських споруд, таких як адміністративні центри, хаби, бібліотеки, культурні центри тощо. Розмір гранту – 1 000 000 грн. Фінансування передбачає два складники: фізичне створення (облаштування) або оновлення центрів співнотворення, програмне та змістовне наповнення центрів. У межах цього конкурсу Western NIS

Enterprise Fund виділяє кошти на 10 грантів на першому етапі впровадження програми. Громади-переможці отримають також консультаційну підтримку від експертів із архітектури, культури, комунікацій та соціальної взаємодії. Взяти участь у конкурсі є можливість для громадських чи благодійних організацій, які мають партнерства з органами місцевої влади. Об'єкти мають бути реалізовані в громадах із населенням до 100 тисяч осіб та повинні бути співфінансовані не менше ніж на 20% [2].

Грантова допомога Western NIS Enterprise Fund для українського бізнесу проявляється й опосередковано. У травні 2023 року Міністерство економіки України підписало меморандум із Western NIS Enterprise Fund, що передбачає надання 100 тис. доларів для фінансування урядової програми «Власна справа» в межах проекту «Робота». Як наслідок, українці можуть отримати мікрогрант до 250 000 грн на започаткування або розвиток власної справи [11].

2. Український соціальний венчурний фонд – є організацією венчурної філантропії, яка надає фінансову та нефінансову підтримку для зміцнення соціальних підприємств та розвитку галузі соціального підприємництва. Це довгострокова та самоокупна ініціатива, яка забезпечує доступ до капіталу для тих соціальних підприємств, що розпочинають свою діяльність, а також тих, що планують масштабуватися.

Грантова підтримка USVF проявляється, до прикладу, у співпраці з SILab Ukraine. Вони спільно впровадили програму смартгрантів на підтримку діяльності соціальних підприємств в умовах війни. Розмір одного гранту – до 10 000 євро з податками. Отримати допомогу могли діючі соціальні підприємства, у яких є потенціал для зростання та яким необхідна підтримка для розвитку та масштабування. Діяльність повинна була впроваджуватися на території України, відповідати викликам воєнного часу та бути спрямованою на задоволення потреб цивільного населення.

Грант виплачувався у гривні як безповоротна фінансова допомога на рахунок грантоотримувача. Витрати в межах грантової програми спрямовувалися на: виробництво/надання основних товарів/послуг (підтримка витрат виробництва та операційної діяльності); запуск виробництва/надання нових товарів або послуг, які відповідають потребам воєнного часу та потребам цивільних осіб (придбання обладнання, витратних матеріалів, операційна діяльність) [12].

Наведемо як приклад успішні проекти, які були підтримані Українським соціальним венчурним фондом.

Woodlike – соціальне підприємство з Донеччини, що виробляє екологічні сувеніри з деревини. Соціальна місія *Woodlike* – доводити, що Донеччина є складовою України з притаманною їй культурою та традиціями. В межах своєї місії підприємство виробляє патріотичну сувенірну продукцію, частина якої безкоштовно передається місцевим громадським організаціям та фестивалям української культури. Розмір інвестицій USVF – 95 000 грн. Отримані кошти допомогли придбати нове устаткування для деревообробної майстерні. За рік проекту завдяки новому обладнанню вдалося досягти значних показників: кількість проданої продукції підприємства зросла з 201 одиниці до 4 705 одиниць, кількість клієнтів – із 13 до 244 осіб, а дохід і прибуток збільшилися на 297%. На свою соціальну складову підприємство витратило 20 000 гривень [12].

Соціальна кав'ярня «Старе місто» – це перша в Луцьку кав'ярня-кондитерія, що працевлаштовує людей із синдромом Дауна. Окрім затишної атмосфери, чудової кави та смаколиків, на базі кав'ярні проводяться різноманітні соціальні заходи та благодійні акції на підтримку людей із інвалідністю. В межах своєї соціальної місії – інтеграція в суспільне життя та роботу людей, що мають синдром Дауна, – підприємство проводить консультації для малого та середнього бізнесу з питань працевлаштування осіб із інвалідністю. Розмір інвестицій USVF – 85 000 грн. Завдяки отриманим ресурсам кав'ярні вдалося наростити свої виробничі потужності, збільшити продажі та пережити локдаун, що спричинила пандемія COVID-19 [12].

Музей у темряві «Третя після опівночі» – перший та єдиний в Україні музей, де всі екскурсії проходять в абсолютній темряві та в супроводі незрячих гідів. Соціальне підприємство працює в форматі *edutainment*, тобто поєднує розвагу та освітню складову. Соціальна місія підприємства – зруйнувати стереотипне ставлення до незрячих людей, забезпечити їх робочими місцями та зробити мистецтво доступним для всіх. Після початку повномасштабного вторгнення команда безкоштовно проводить онлайн-інтерактиви для дітей внутрішньо переміщених осіб. Розмір інвестицій USVF – 298 500 грн. Фінансову підтримку було спрямовано на розробку нових продуктів та програм, оплату праці спеціалістів із технічної підтримки та просування підприємства [12].

3. Ангельський венчурний фонд. У жовтні 2022 року в Україні розпочав роботу Ангельський венчурний фонд *Angel One*, який інвестуватиме в українські стартапи на стадії *pre-seed*

та *seed*. *Angel One* запускатиметься з власним капіталом у розмірі 1,5 млн доларів і продовжить кампанію збору коштів в Україні та в усьому світі. Мета фонду: розвивати стартап-культуру в Україні та допомагати українським стартапам реалізовувати їхні ідеї. Ангельський венчурний фонд *Angel One* створений Фондацією УКУ. Фонд інвестуватиме в українські стартапи з різних галузей на суму від 50 000 до 200 000 доларів США. Основна увага буде зосереджена на таких галузях, як *FinTech*, *SaaS*, *EdTech*, *AI/ML*. Проте третина інвестицій буде спрямована на стартапи *Edtech* та на тих, хто прагне значно вплинути на вирішення глобальних проблем [6].

Фонд прагне інвестувати в українські стартапи, допомагати їм у реалізації їхніх ідей та розвивати стартап-культуру в Україні. *Angel One* надає стартовий капітал для масштабування стартапів, базованих на технологіях, інноваціях та інтелектуальній власності, розроблених українськими засновниками. Фонд шукає команди за такими трьома критеріями:

1. Стартапи, які мають мінімальний життєздатний продукт, провалідований принаймні на одному ринку.

2. Стартапи, які можуть продемонструвати початковий ріст клієнтів / користувачів / продажів.

3. Стартапи, які мають потенціал та готові масштабуватися на інші ринки.

Український ангельський венчурний фонд *Angel One* буде супроводжувати стартапи протягом всього періоду їхнього розвитку. Фонд забезпечить необхідний капітал, контакти з підприємницькими та венчурними спільнотами, а також, що не менш важливо, експертизу з менеджменту та маркетингу для виведення продуктів та сервісів на глобальні ринки. *Angel One* буде тісно співпрацювати із засновниками, допомагаючи їм пройти до наступного раунду фінансування та далі [3].

Наведемо як приклад успішні проекти, які були підтримані Українським ангельським венчурним фондом:

Rozmova – платформа пошуку перевірених психотерапевтів, засновниками якої є Дмитро Мараховський та Дмитро Коваленко. Для клієнтів *Rozmova* забезпечує зручний підбір фахівця, який найбільш ефективно допоможе із запитом. Для фахівців – надає рішення для розвитку кар'єри за рахунок оптимізації потоку клієнтів і розвитку власного бренду [7].

GO TO-U – операційна *SaaS*-система для управління та монетизації інфраструктури зарядки електромобілів, яку заснували Олена та Любов Артеменко і Назар Шимоне-Давида. Платформа відстежує сеанси зарядки електромобілів, точно прогнозує споживання електроенергії та оптимізує попит, забезпечуючи

безперебійну зарядку для водіїв електромобілів. GO TO-U інтегрується з понад 25 виробниками зарядного обладнання для електромобілів і функціонує в 64 країнах. Загалом система забезпечує доступ до понад 300 000 зарядних пристроїв у світі [7].

У розвитку грантового фінансування венчурних фондів в Україні слід чітко вирізняти два процеси: 1) зростання кількості венчурних фондів й обсягів їх активів, які спрямовуються для фінансування інноваційних стартапів не лише у вигляді прямих інвестицій, а й у формі грантових інструментів; 2) становлення інституту венчурних грантодавців, які підтримують соціальні проекти та інновації. Перший процес прогресує динамічно, адже в Україні зростає кількість грантових програм від класичних грантодавців. Поряд із ними венчурні фонди також починають апробувати грантові механізми фінансування проектів. Другий процес розвивається досить мляво. Причинами цього є:

1. Порівняно невелика кількість соціальних проектів, що претендують на статус інноваційних та таких, що можуть бути перспективними з точки зору капіталовкладення венчурних фондів.

2. Соціальні проекти не є цікавими класичним венчурним фондам з причини низького рівня прибутковості.

3. Не зацікавленість інвесторів вкладати свій капітал у соціальні стартапи на ранніх стадіях.

Перспективами розвитку інституту грантового фінансування венчурних фондів в Україні у середньостроковій перспективі є:

1. З боку потенційних грантоотримувачів буде підігріватися інтерес до отримання безповоротних грантових інструментів, що,

в свою чергу, спонукатиме інноваторів прискорювати процес виходу на рівень MVP.

2. Перспективи отримання грантового фінансування підсилуватимуть бажання стартаперів продемонструвати початковий ріст клієнтів / користувачів / продажів.

3. Збільшуватиметься кількість стартапів, які мають потенціал та готові масштабуватися на інші ринки.

У довготерміновій перспективі прослідковуються такі тенденції:

1. Значно зростатиме кількість підтриманих проектів із надвисоким рівнем ймовірної прибутковості.

2. Суттєво розшириться спектр інноваційних проектів, що не обмежується виключно Software as a Service, Financial Technology, Educational Technology, Artificial Intelligence / Machine Learning.

Висновки. Отже, аналіз грантових можливостей венчурних фондів в Україні продемонстрував зростаючі тенденції розвитку. Історії грантоотримувачів доводять, що гранти від венчурних фондів сприяють процесу відкриття та розвитку бізнесу, соціальних проектів та інноваційних стартапів. Зроблено спробу охарактеризувати грантові інструменти венчурних фондів для фінансування інноваційних проектів і соціальних стартапів, а також окреслити специфіку й пріоритети венчурних грантодавців. Прогноз продемонстрував ймовірні перспективи розвитку такої грантової підтримки у середньостроковій та довгостроковій перспективі. Поза увагою залишилося широке коло конкретних питань щодо перспектив зростання соціально значущих проектів, що фінансуються грантовими ресурсами. Ці аспекти стануть предметом наступних досліджень.

Список використаних джерел:

- 10 венчурних фондів. *Журнал Forbes Ukraine*. URL: <https://forbes.ua/ratings/10-venchurnikh-fondiv-09042021-1321> (дата звернення: 15.07.2023).
- Western NIS Enterprise Fund. URL: <https://wnisef.org/uk/> (дата звернення: 13.07.2023).
- Ангельський венчурний фонд. URL: <https://www.angelone.fund/> (дата звернення: 19.07.2023).
- Благодирин М. От идеи – до IPO. *Експерт*. 18-24 июля 2005. № 27. С. 26–29.
- Бондарчук Н. В. Проблеми функціонування механізму венчурного фінансування в Україні. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/6088/6342> (дата звернення: 01.07.2023).
- В Україні запустився ангельський венчурний фонд Angel One з початковим власним капіталом у розмірі \$1,5 млн. URL: <https://www.angelone.fund/blog-posts/new-fund-angel-one> (дата звернення: 13.07.2023).
- Венчурний фонд УКУ інвестував 400 тис. доларів у два стартапи. URL: https://zaxid.net/venchurniy_fond_uku_investuvav_400_tis_dolariv_u_dva_startapi_n1566795 (дата звернення: 11.07.2023).
- Горилей О. Особенности и закономерности работы венчурного капитала в Украине. URL: <http://www.com.panion.ua/Articles/Content/?Id=5582&Callback=46> (дата звернення: 15.07.2023).
- Деревянко Б., Счастливцева Р. Нормативно-правове регулювання діяльності венчурних фондів. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 59–64. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/50248> (дата звернення: 10.07.2023).
- Кузнецова І. С. Інститут венчурних інвестицій: стан та перспективи розвитку в Україні. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/839/09%20-%20Kuznecova.pdf> (дата звернення: 13.07.2023).

11. Мінекономіки залучило 100 тисяч доларів для малого бізнесу через Western NIS Enterprise Fund. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2023/05/3/699741/> (дата звернення: 16.07.2023).
12. Український соціальний венчурний фонд. URL: <https://www.usv.fund/> (дата звернення: 13.07.2023).

References:

1. 10 venchurnykh fondiv [10 venture funds]. *Zhurnal Forbes Ukraine*. Available at: <https://forbes.ua/ratings/10-venchurnikh-fondiv-09042021-1321> (accessed July 15, 2023).
2. Western NIS Enterprise Fund. Available at: <https://wnisef.org/uk/> (accessed July 13, 2023).
3. Anhel's'kyj venchurnyj fond [Angel Venture Fund]. Available at: <https://www.angelone.fund/> (accessed July 19, 2023).
4. Blahonravyn M. (July 18-24, 2005) Ot ydey – do IPO [From idea to IPO]. *Ekspert*, no. 27, pp. 26–29.
5. Bondarchuk N. V. Problemy funktsionuvannia mekhanizmu venchurnoho finansuvannia v Ukraini [Problems of functioning of the mechanism of venture financing in Ukraine]. Available at: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/6088/6342> (accessed July 1, 2023).
6. V Ukraini zapustyvsvia anhel's'kyj venchurnyj fond Angel One z pochatkovym vlasnym kapitalom u rozmiri \$1,5 mln [Angel venture fund Angel One was launched in Ukraine with an initial equity capital of \$1.5 million]. Available at: <https://www.angelone.fund/blog-posts/new-fund-angel-one> (accessed July 13, 2023).
7. Venchurnyj fond UKU investuvav 400 tys. dolariv u dva startapy [The UCU venture fund invested \$400,000 in two startups]. Available at: https://zaxid.net/venchurniy_fond_uku_investuvav_400_tis_dolariv_u_dva_startapi_n1566795 (accessed July 11, 2023).
8. Horylej O. Osobennosty y zakonomernosty raboty venchurnoho kapytala v Ukraini [Features and patterns of venture capital in Ukraine]. Available at: <http://www.com.panion.ua/Articles/Content/?Id=5582&Callback=46> (accessed July 15, 2023).
9. Derevianko B., Schastlyvtseva R. (2017) Normatyvno-pravove rehuliuвання diial'nosti venchurnykh fondiv [Normative and legal regulation of the activities of venture capital funds], *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, no. 1, pp. 59–64. Available at: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/50248> (accessed July 10, 2023).
10. Kuznetsova I. S. Instytut venchurnykh investytsij: stan ta perspektyvy rozvytku v Ukraini [The Institute of Venture Investments: State and Prospects of Development in Ukraine]. Available at: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/839/09%20-%20Kuznecova.pdf> (accessed July 13, 2023).
11. Minekonomiky zaluchylo 100 tysiach dolariv dlia maloho biznesu cherez Western NIS Enterprise Fund [The Ministry of Economy attracted 100 thousand dollars for small businesses through the Western NIS Enterprise Fund] (2023). Available at: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2023/05/3/699741/> (accessed July 16, 2023).
12. Ukrain's'kyj sotsial'nyj venchurnyj fond [Ukrainian Social Venture Fund]. Available at: <https://www.usv.fund/> (accessed July 13, 2023).